

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bergbosstraat (Merelbeke, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2017H308

Augustus – September 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey
Archeologienota nummer: 199

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Onderzoeksopdracht	7
1.2.1 Onderzoekskader	7
1.2.2 Juridische context	7
1.2.3 Randvoorwaarden	7
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	7
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	8
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	9
1.2.6.1 Methode	9
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	9
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	9
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	9
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	10
1.3 Assessmentrapport	11
1.3.1 Ruimtelijke situering	11
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	12
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	13
1.3.2.2 Geologie	14
1.3.2.2.1 Tertiair	14
1.3.2.2.2 Quartair	15
1.3.2.3 Bodem	16
1.3.2.3.1 Bodemtypes	16
1.3.2.3.2 Bodemerosie	18
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	19
1.3.2.5 Hydrografie	21
1.3.3 Gekende archeologische waarden	22
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	22
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	22
1.3.3.1.2 Historische kaarten	22
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	25
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	28
1.4 Synthese	33

1.4.1.1	<i>Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed</i>	34
Deel 2:	Bibliografie.....	35
Deel 3:	Bijlagen.....	36

FIGURENLIJST (2017H308)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: Visualisatie van de geplande werken.....	8
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	11
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)	14
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)	15
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt)	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt) .	19
Figuur 11: Hoogteverloop	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de verschillende waterlopen (Bron: Geopunt).....	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Villaretkaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)	25
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	26
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	26
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)	27
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	28
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)	29

TABELLENLIJST (2017H308)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	12
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	25
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	29

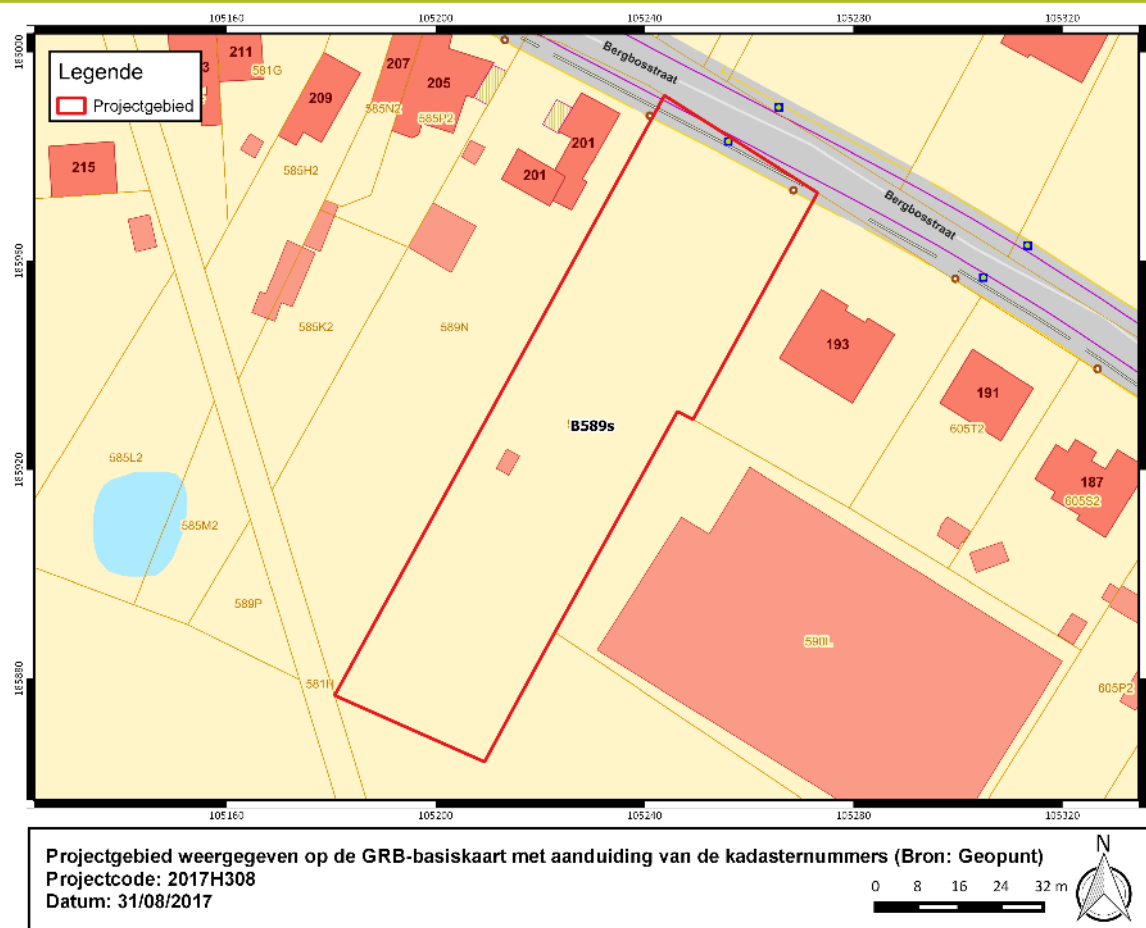
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

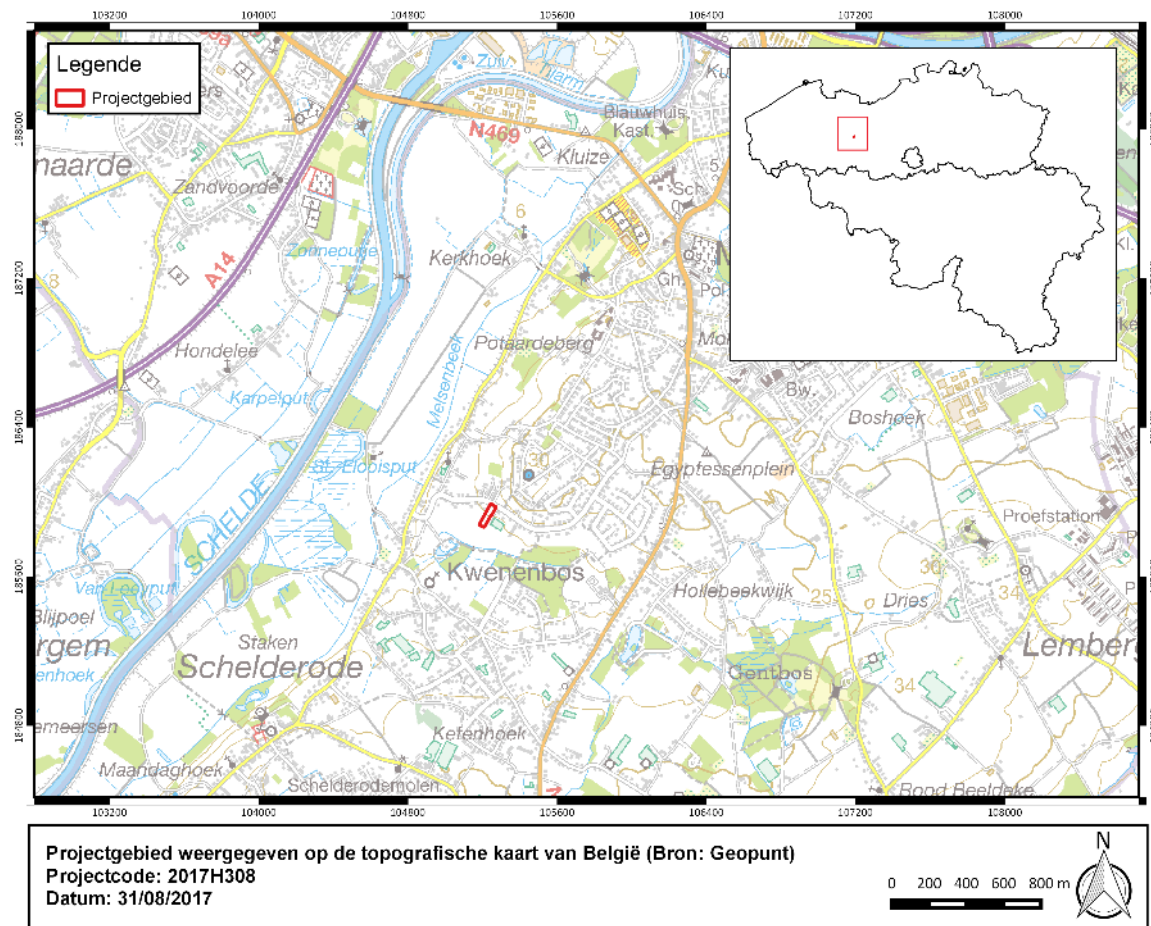
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Merelbeke
	Deelgemeente	/
	Postcode	9820
	Adres	Bergbosstraat 9820 Merelbeke
	Toponiem	Bergbosstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 105132 Y _{min} = 185859 X _{max} = 105343 Y _{max} = 186006
b) Het kadaasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Merelbeke, Afdeling 2, Sectie B, nr's: 589s Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadasternummers (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een pompstation met omliggende verharding. Het projectgebied wordt in deze studie Merelbeke Bergbosstraat genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Merelbeke Bergbosstraat. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het projectgebied situeert zich gedeeltelijk in een zone bestemd als woongebied en als parkgebied. Het onderzoeksterrein bevindt zich noch in een zone waar geen archeologie te verwachten valt, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een archeologische site. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 4200 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Bergbosstraat Merelbeke werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

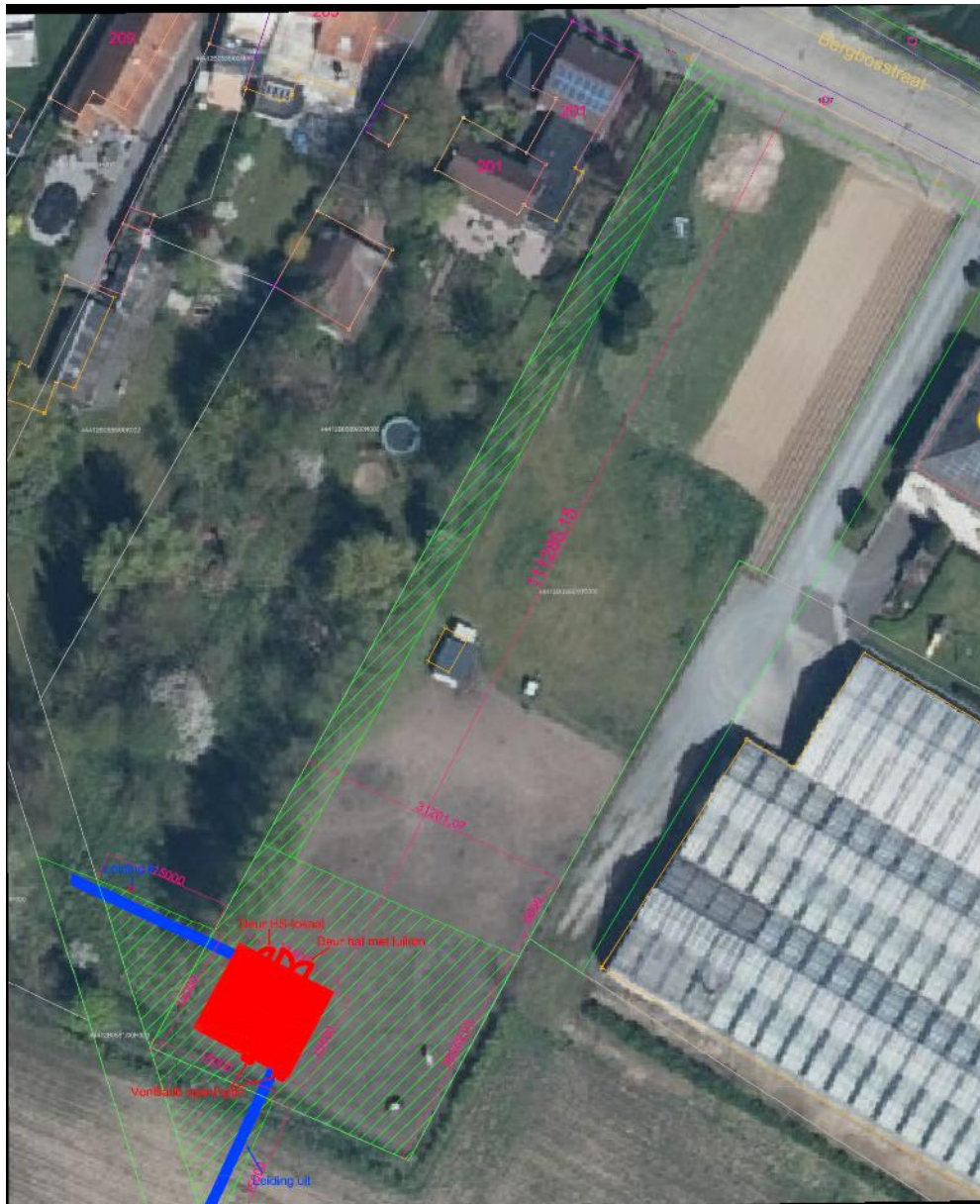
In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Binnen het projectgebied wordt een nieuw pompstation gebouwd. Hierbij wordt tot 4 m-mv uitgegraven. Rondom het pompstation en richting de straat wordt een verharding aangelegd. Deze zal tot 50 cm-mv verstoren en bestaan uit een onderfundering met daarboven klinkers.

Grootte projectgebied: ca. 4200 m²

Oppervlakte geplande werken: ca. 1300 m²

Figuur 3: Visualisatie van de geplande werken

Zie tevens Bijlage 1

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.3 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Merelbeke, zuidelijke randgemeente van Gent, in de provincie Oost-Vlaanderen. Merelbeke is gelegen aan de Boven-Schelde waarbij de rechteroever de westelijke gemeentegrens vormt. Kenmerkend voor het landschap is het nogal bruuske hoogteverschil (circa 15 tot 20 m) tussen de vlakke alluviale Scheldevallei en het variërend golvend reliëf, schommelend tussen 8 en 30 m.

Het onderzoeksterrein is omgeven door de Bergbosstraat ten noorden, bebouwing ten oosten en westen en akkerland ten zuiden. Ca. 150 meter zuidwaarts stroomt de Melsenbeek. De dorpskern van Merelbeke situeert zich ca. 2 kilometer ten noorden.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

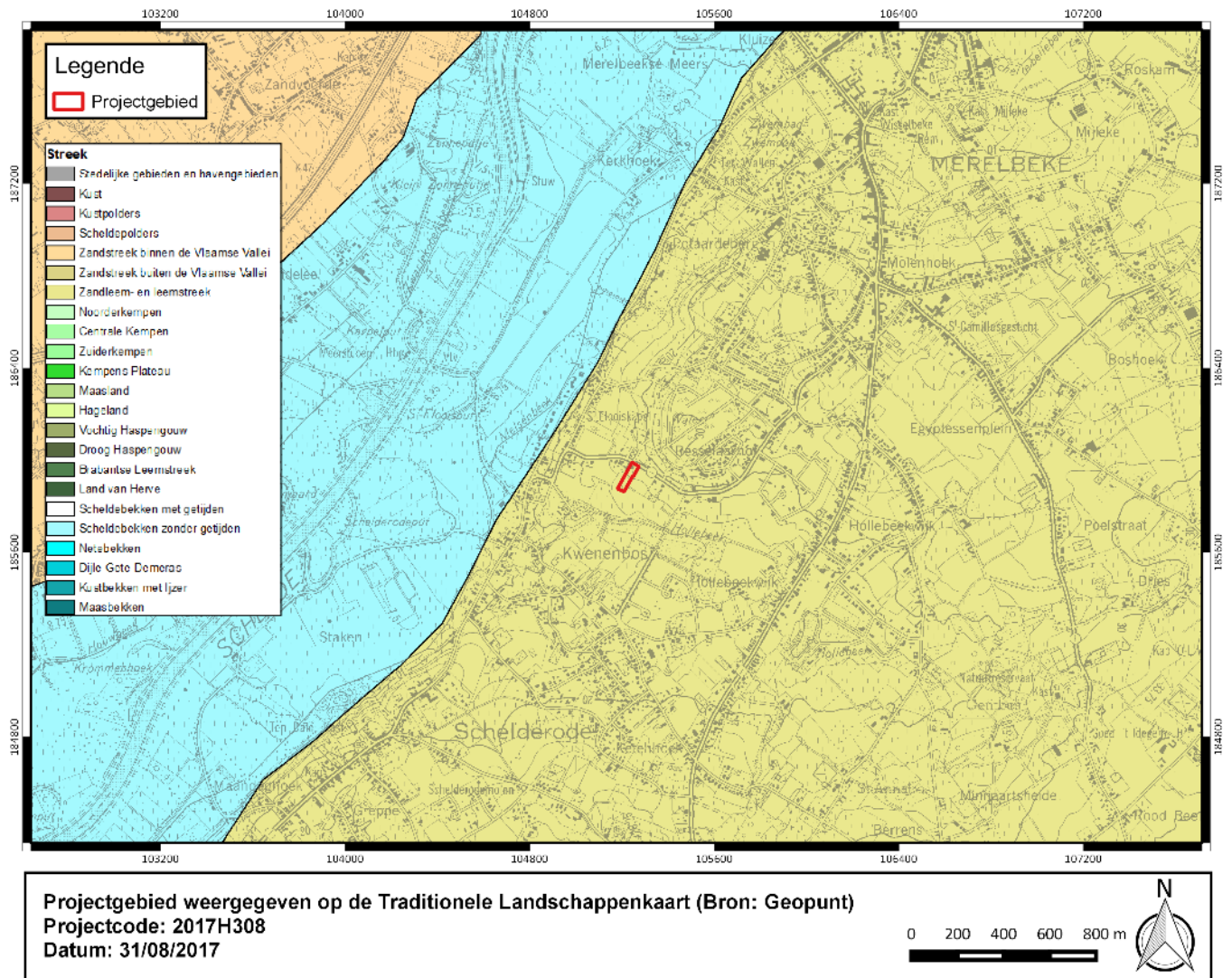
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Egem (Fm. Tielt)
Quartair	Type 1: eolische afzetting
Bodemtypes	Scp, (w)Sc, Scc(h), Zcc(h)
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar tot medium
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Hoogte tussen ca. 13 en 17 m TAW
Hydrografie	Beneden-Scheldebekken (deelbekken: De drie Molenbeken) Waterlopen: Melsenbeek, Bovenschelde

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

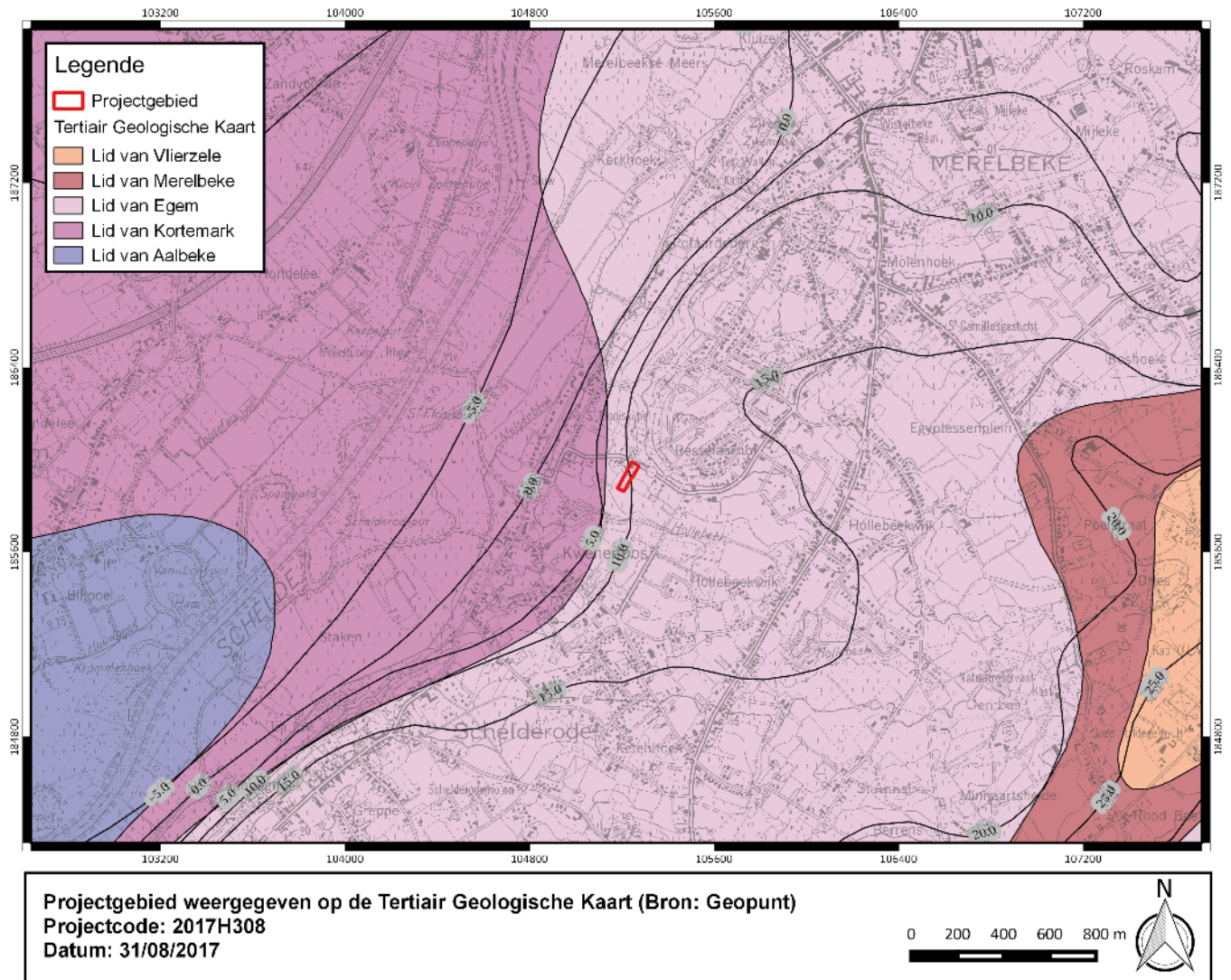
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt)

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

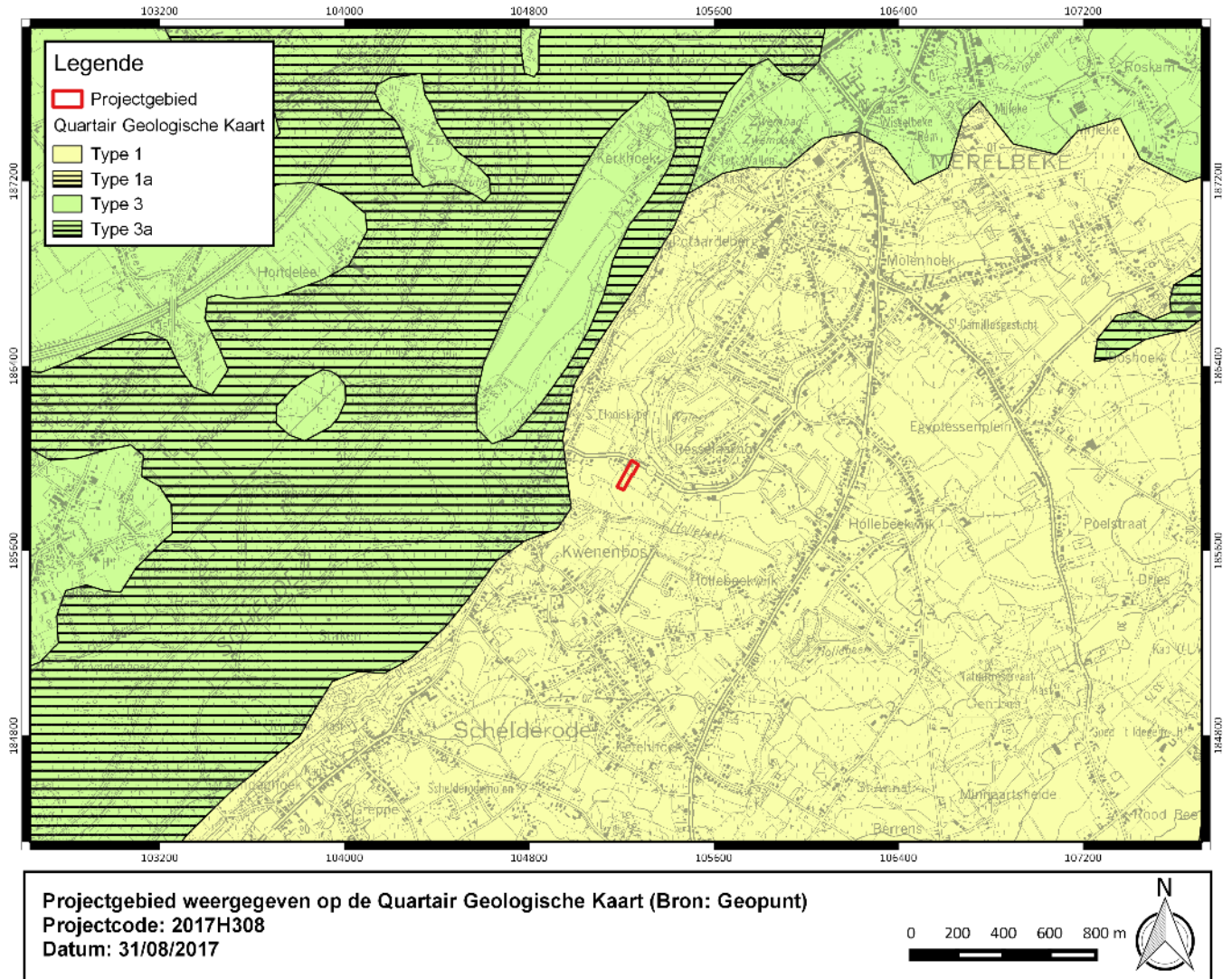
Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)

1.3.2.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)

1.3.2.3 Bodem

1.3.2.3.1 Bodemtypes

Het bodemtype **Scp** is een matig droge lemig zandbodem zonder profiel. Het zandlemig dek is ca 50 cm dik en gaat over in een leemsubstraat of Tertiair. De Ap is donker bruingrijs en 30-40 cm dik. Tussen de Ap en het moedermateriaal of substraat is een zwak humeuze overgangshorizont aanwezig van 10-20 cm dik. Roestverschijnselen beginnen op 60-90 cm.

Het bodemtype **(w)Scc** is een matig droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont met klei-zand op matige diepte (tussen 75 en 125 cm). De bouwvoor is 25-30 cm dik en donker grijsbruin. Soms rust deze op een weinig duidelijke kleur B horizont. De Bt begint op 40-100 cm (uitzonderlijk dieper). Deze is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte en vertoont zeer bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte komen gleyverschijnselen voor vanaf 60-90 cm. De overgangshorizont is iets grijszer en rust op de gedegradeerde Bt met roodbruine ijzerconcreties en bruine kleihoudende brokken.

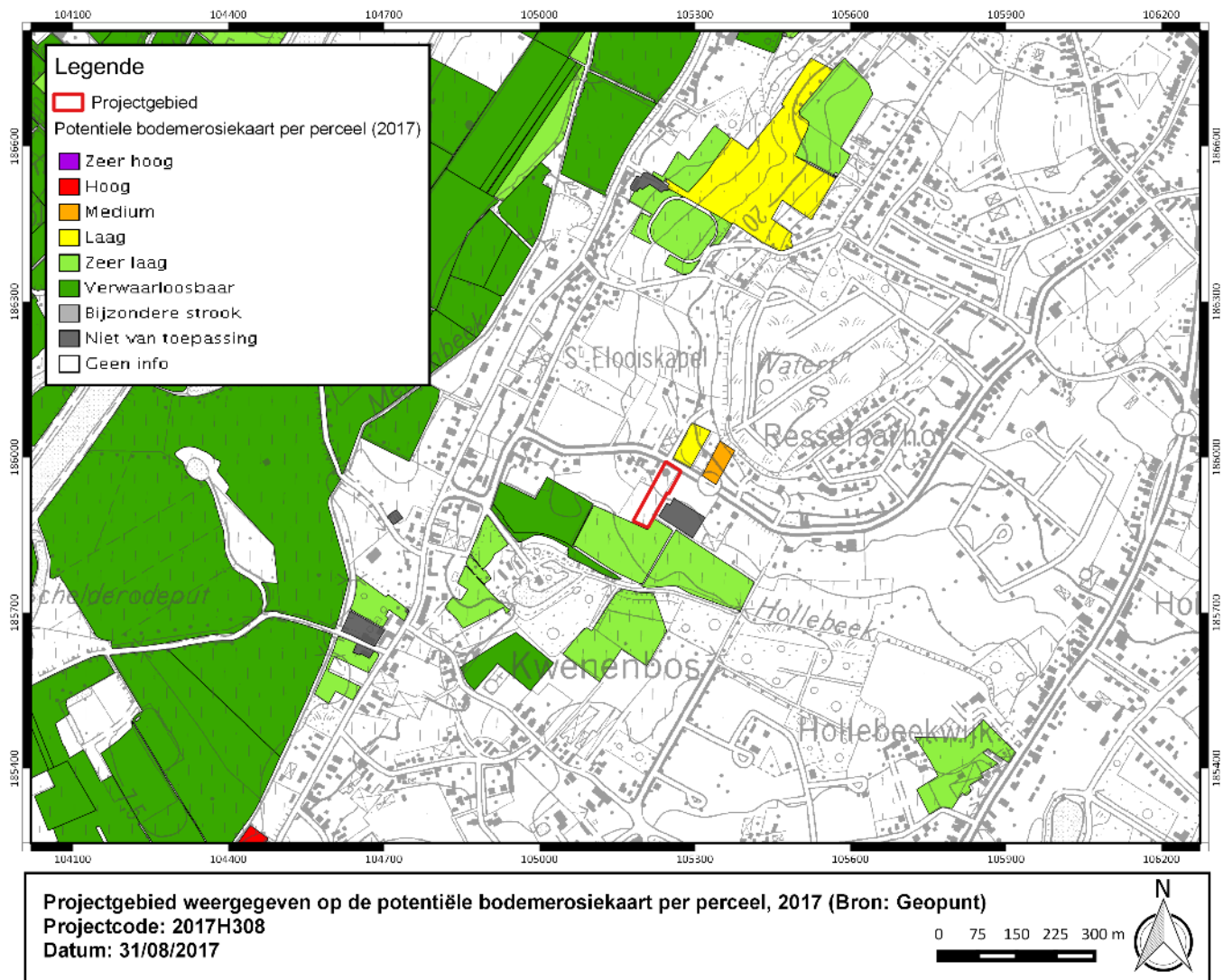
Het bodemtype **Scc(h)** is een matig droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is 25-30 cm dik en donker grijsbruin. Soms rust deze op een weinig duidelijke kleur B horizont. De Bt begint op 40-100 cm (uitzonderlijk dieper). Deze is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte en vertoont zeer bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte komen gleyverschijnselen voor vanaf 60-90 cm. De overgangshorizont is iets grijszer en rust op de gedegradeerde Bt met roodbruine ijzerconcreties en bruine kleihoudende brokken.

Het bodemtype **Zcc(h)** is een matig droge zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Roestverschijnselen komen voor tussen 60 en 90 cm.

1.3.2.3.2 Bodemerosie

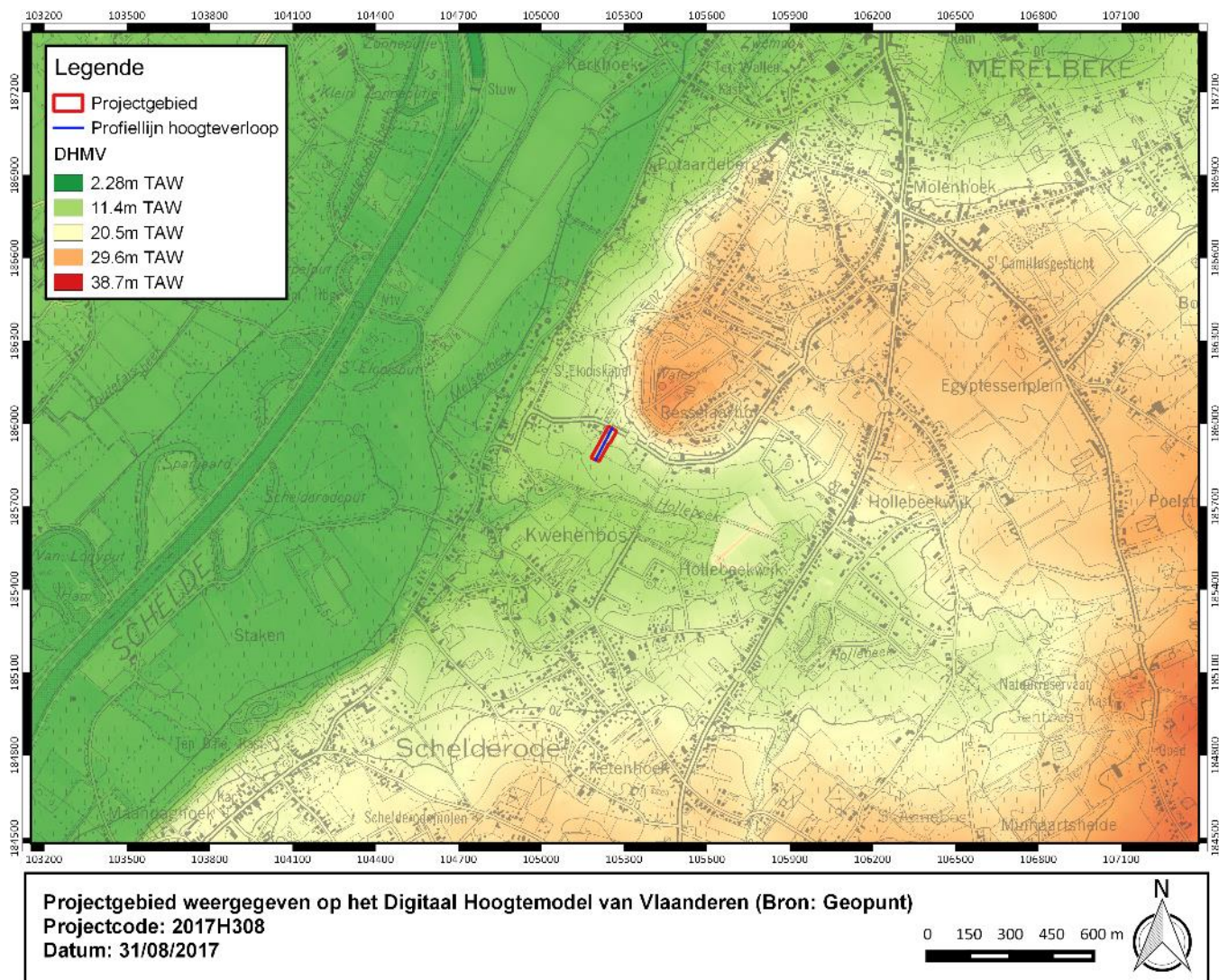
Er is geen info gekend over de potentiële bodemerosie van het projectgebied. Echter, de percelen ten noorden hebben een lage tot medium potentiële bodemerosie terwijl de percelen ten zuiden een zeer lage tot verwaarloosbare potentiële bodemerosie. Hierdoor kan worden verondersteld dat de potentiële bodemerosie van het projectgebied tussen verwaarloosbaar en medium zal zijn.

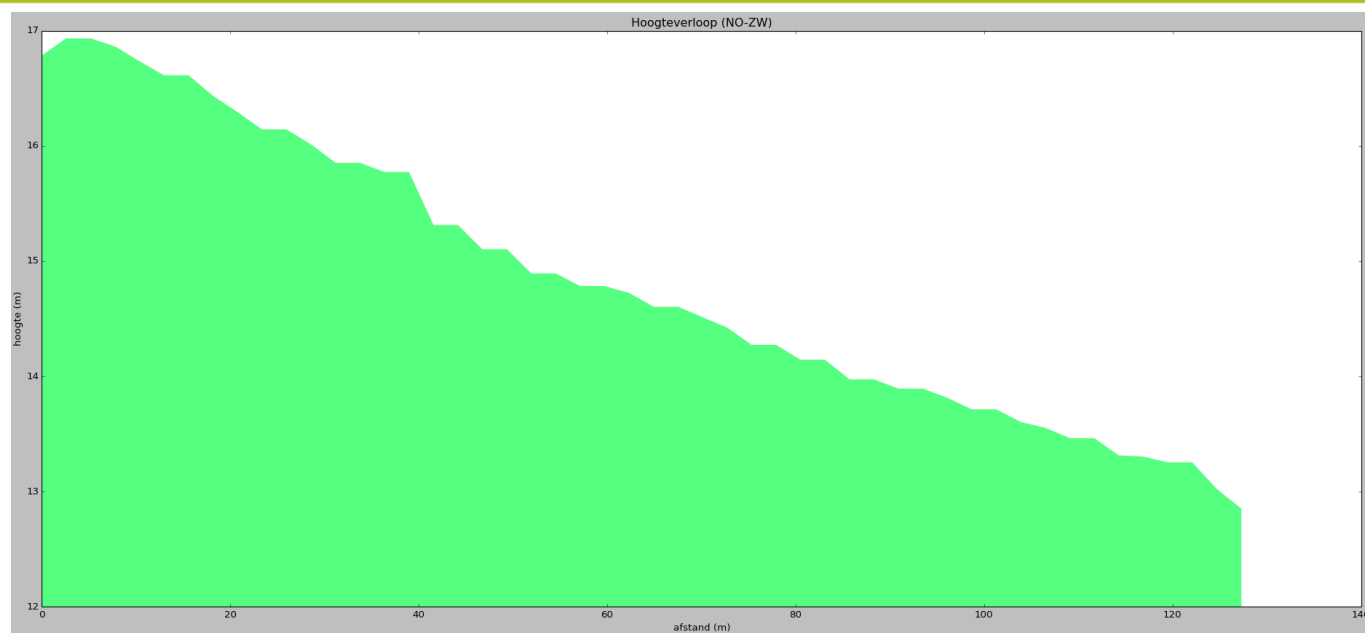
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt)

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied is gelegen tussen ca. 13 en 17 m TAW. Naar het noordoosten is een duidelijke zandrug te zien. Dit reliëf heeft zich gevormd in de Quartaire afzettingen gezien er in de rug geen jongere Tertiaire afzettingen te zien zijn.

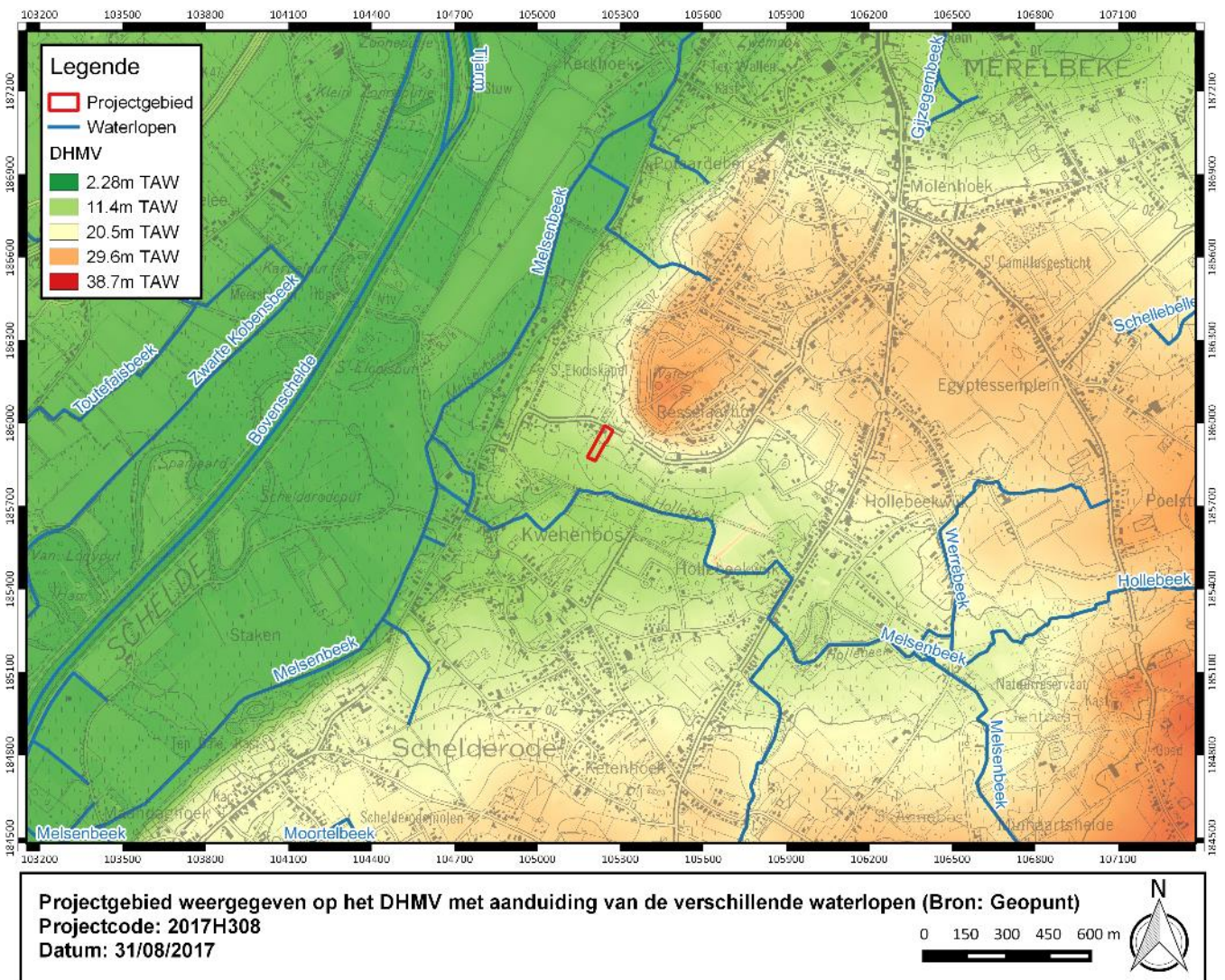
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt)

Figuur 11: Hoogteverloop

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het Beneden-Scheldebekken (deelbekken: De drie Molenbeken). Ten westen en ten zuiden stroomt de Melsenbeek. Ten westen van de Melsenbeek is de Bovenschelde aanwezig.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de verschillende waterlopen (Bron: Geopunt)

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

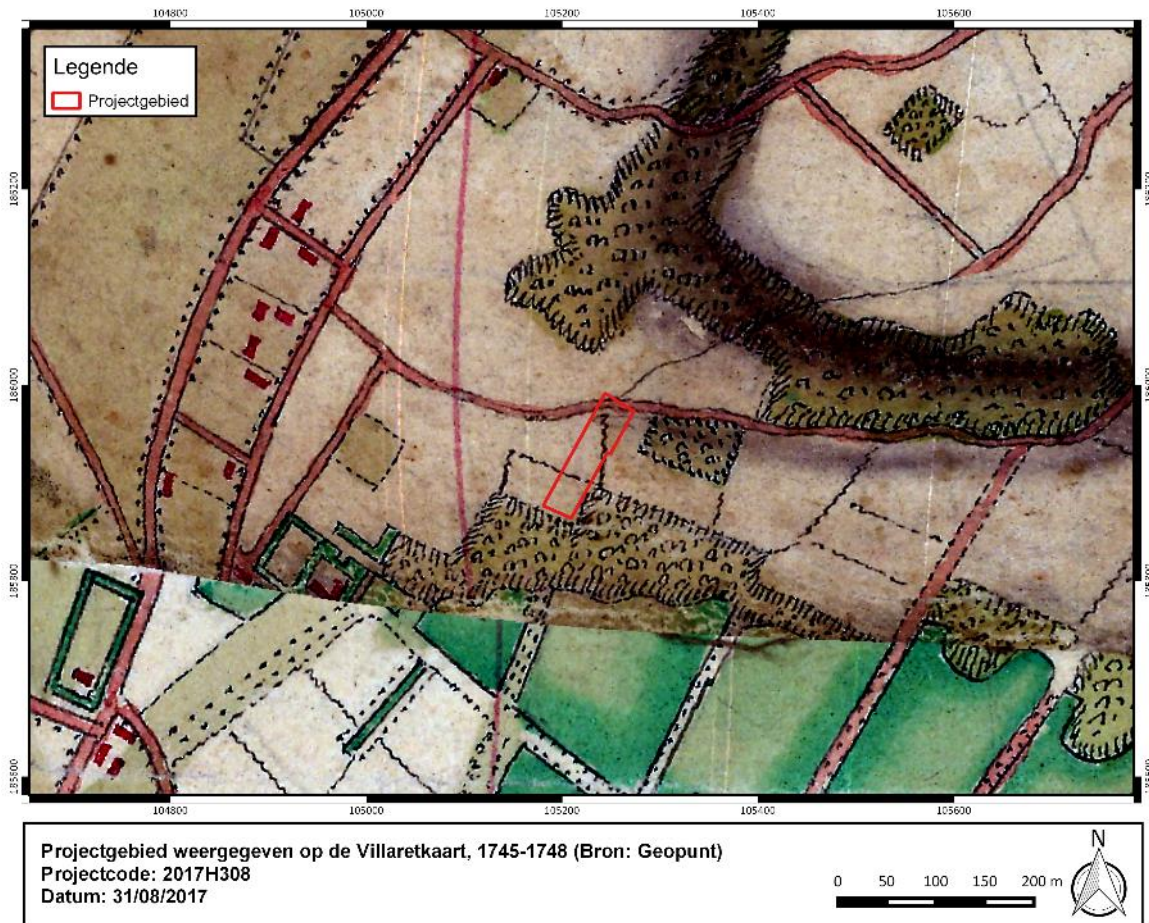
Archeologische vondsten getuigen van bewoning in de omgeving van Merelbeke sinds het paleolithicum. Tussen 1782 en 1800 werden tevens diverse Romeinse vondsten geattesteerd die wijzen op intense bewoning tijdens de Romeinse periode, vermoedelijk geconcentreerd op de hoger gelegen gronden. In 966 schonk graaf Arnulf I van Vlaanderen de Villa Krombrugge aan de Gentse Sint-Pietersabdij. De heerlijkheid Krombrugge besloeg het zuidelijk en grootste deel van de huidige gemeente. Volgens een studie van K.G. Van Acker zouden zowel de heerlijkheid Krombrugge als de heerlijkheid Merelbeke deel hebben uitgemaakt van een Karolingisch domein dat ook enkele van de aangrenzende deelgemeenten omvatte. Van Ackers wijst de verdwenen hoeve Resselare aan als centraal hof. Van dit herenhof hingen een aantal andere hoven of "mans" af, waarvan hij een aantal identificeert met nog bestaande omgrachte kasteelgoederen of hoeven in het centrum van de gemeente. De begrenzing en verboddeling van die hoven zou volgens professor K.G. Van Acker in het bewaarde oude stratenpatroon nog te herkennen zijn.

De eerste vermelding van Merelbeke dateert uit 1101. Merelbeke maakte oorspronkelijk deel uit van het graafschap Aalst maar onderhield nauwe banden met de Gentse Sint-Pietersabdij. Al in de 16de eeuw was het sterk beboste Merelbeke rijk aan buitenplaatsen. Het aantal zomerverblijven van voornamelijk Gentenaars nam nog toe in de 19de eeuw, wanneer de Gentse burgerij zich verrijkte door de toenemende industrialisering. De bebossing bleef vrijwel bewaard in de verschillende kasteelparken. Afgezien van de verspreide bebouwing was er een grote woonkern gesitueerd nabij de dries van de Kerkstraat en de wijk 'de cleve'. Deze woonkern gaat allicht terug tot de vroege middeleeuwen.

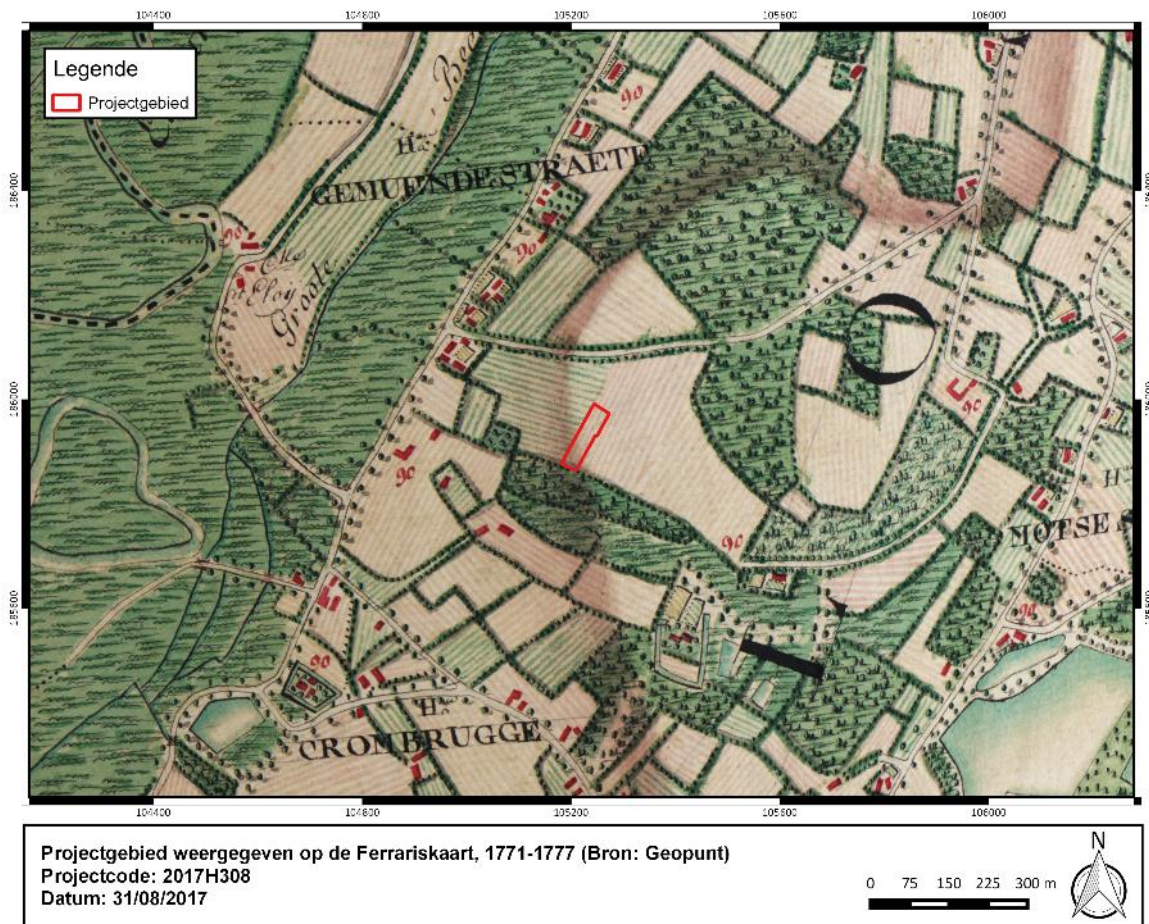
De typische nijverheden gebonden aan de aanwezigheid van de Schelde (onder andere de steenbakkerij) en ook de industriële vestigingen die sinds de tweede helft van de 19de eeuw met de groei tot stedelijke agglomeratie gepaard gingen, bleven niet bewaard. De bloemisterij bleef de typische economische activiteit in de gemeente.

1.3.3.1.2 Historische kaarten

De Villaretkaart geeft geen bebouwing weer ter hoogte van het plangebied. Het verloop van de Bergbosstraat is reeds duidelijk waarneembaar. De naam *Bergbosstraat* verwijst allicht naar de verspreide bebossing in de omgeving van het plangebied. Op de Ferrariskaart is de Bergbosstraat meer ten noorden gelegen, wat de situatie op jongere kaarten indachtig allicht te wijten is aan een onnauwkeurigheid binnen de kaart. Op de Ferrariskaart is het terrein in gebruik als akkerland. In de omgeving is er lintbebouwing langs de wegen en uitgestrekt bosgebied waarneembaar.

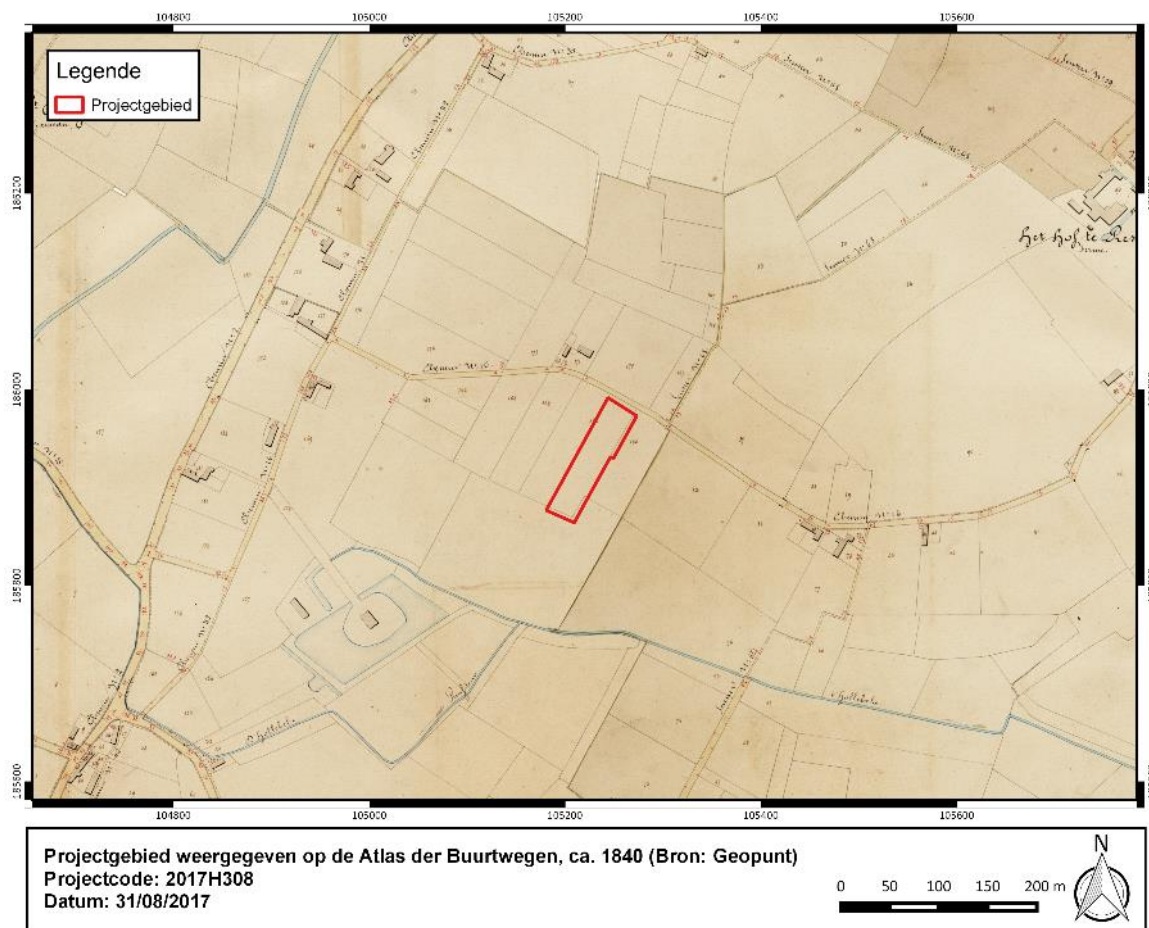

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Villaretkaart, 1745-1748 (Bron: Geopunt)

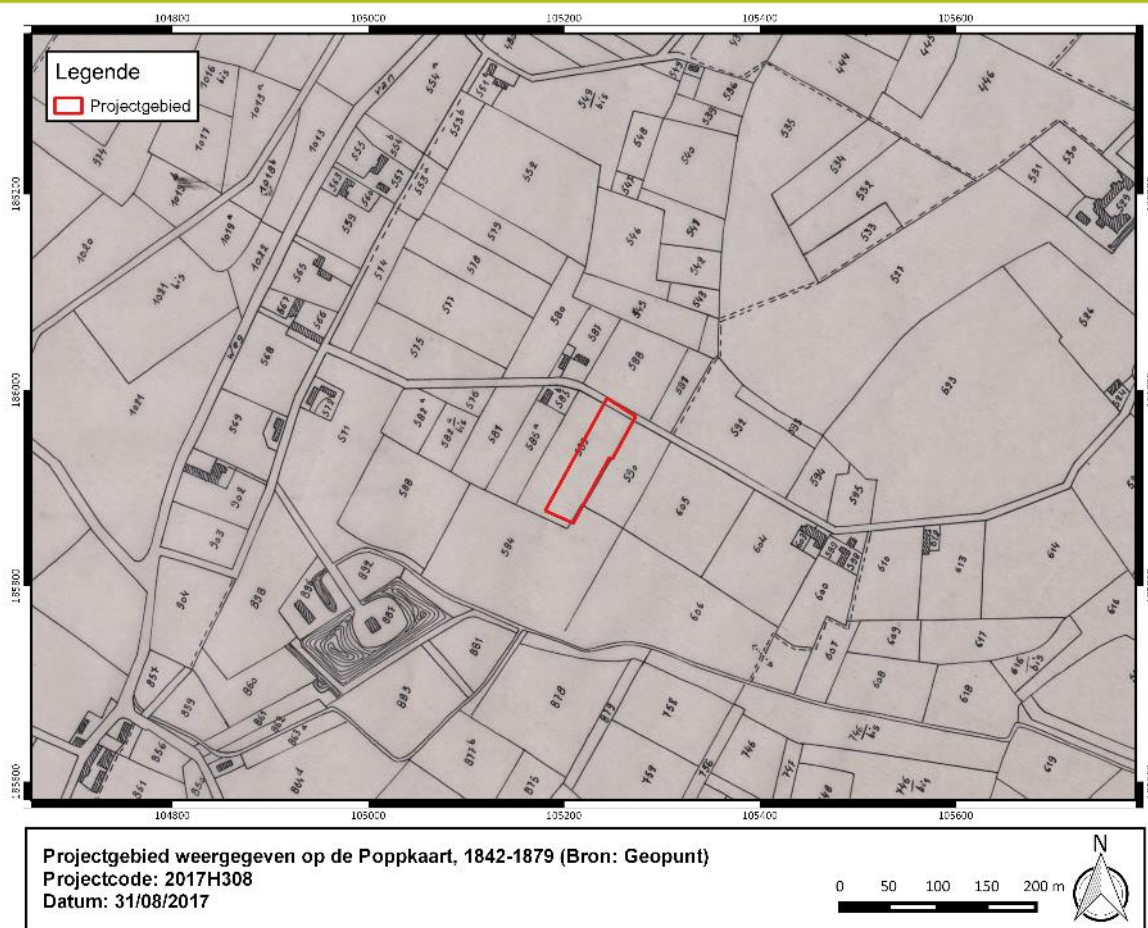

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

De Atlas der Buurtwegen toont geen bebouwing ter hoogte van het plangebied. De noordzijde van de locatie grenst aan een wegtracé waarvan het geloop veel gelijkenissen vertoont met dat van de huidige Bergbosstraat. Ca. 150 meter ten zuiden van de locatie stroomt de Melsenbeek. Een omwalde site met ringgracht tekent zich af ca. 200 meter ten zuidwesten van het plangebied. De gracht van deze omwalde site, die overigens tevens op de Villaretk kaart staat aangeduid, is in het huidige landschap nog deels aanwezig. De Poppkaart toont een quasi gelijk beeld.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt)

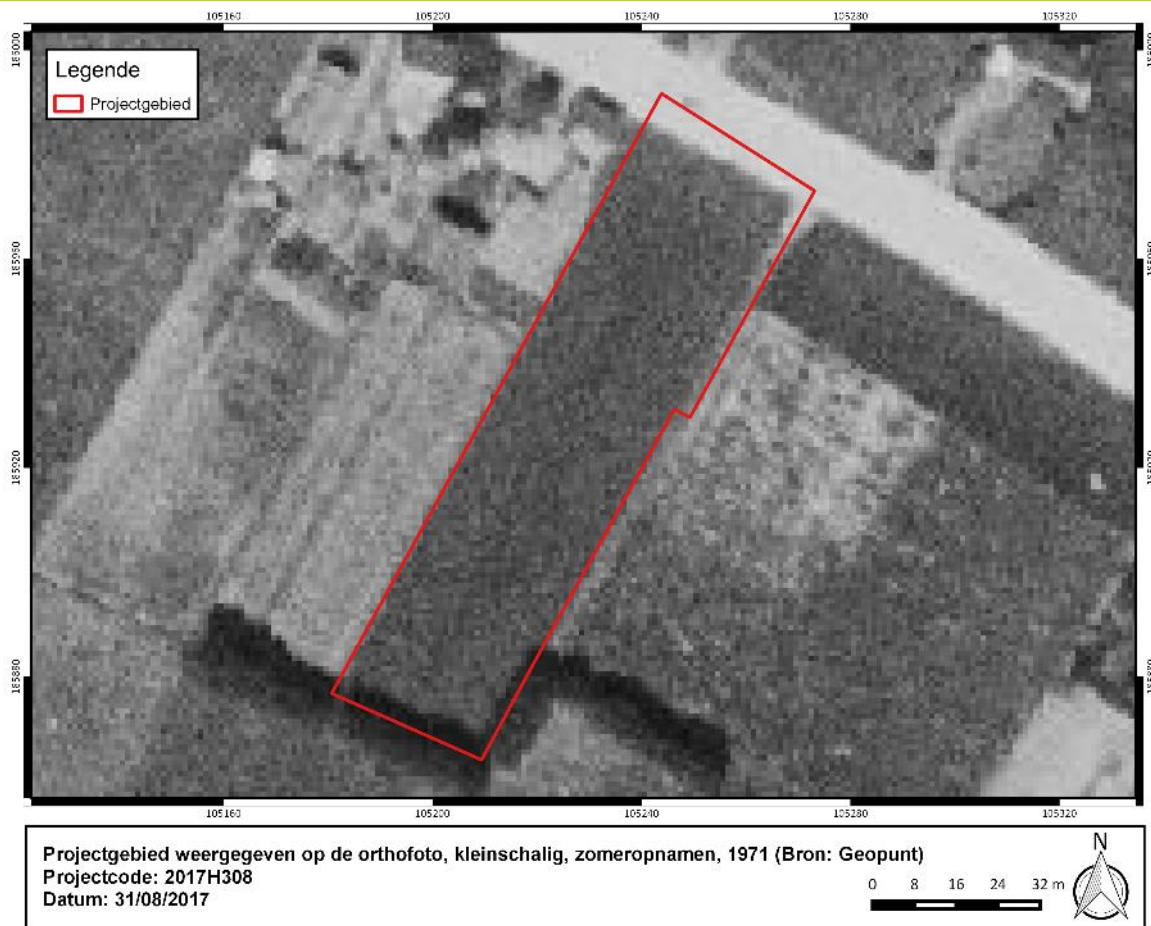
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Villaretkaart	1745-1748	Akkerland
Kaart van Ferraris	1771-1777	Akkerland
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Geen bebouwing
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Geen bebouwing

1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofoto van 1971 toont geen bebouwing ter hoogte van het plangebied. Ca.1979-1990 situeerde zich een bouwmassa in het noordelijk deel van het onderzoeksterrein. Deze structuur is op de orthofoto van 2000-2003 reeds verdwenen maar de contouren ervan zijn nog duidelijk merkbaar.

Thans situeert zich centraal een weide met stallen. Het noordelijk deel bestaat uit akkerland en het zuidelijk deel uit weideland.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

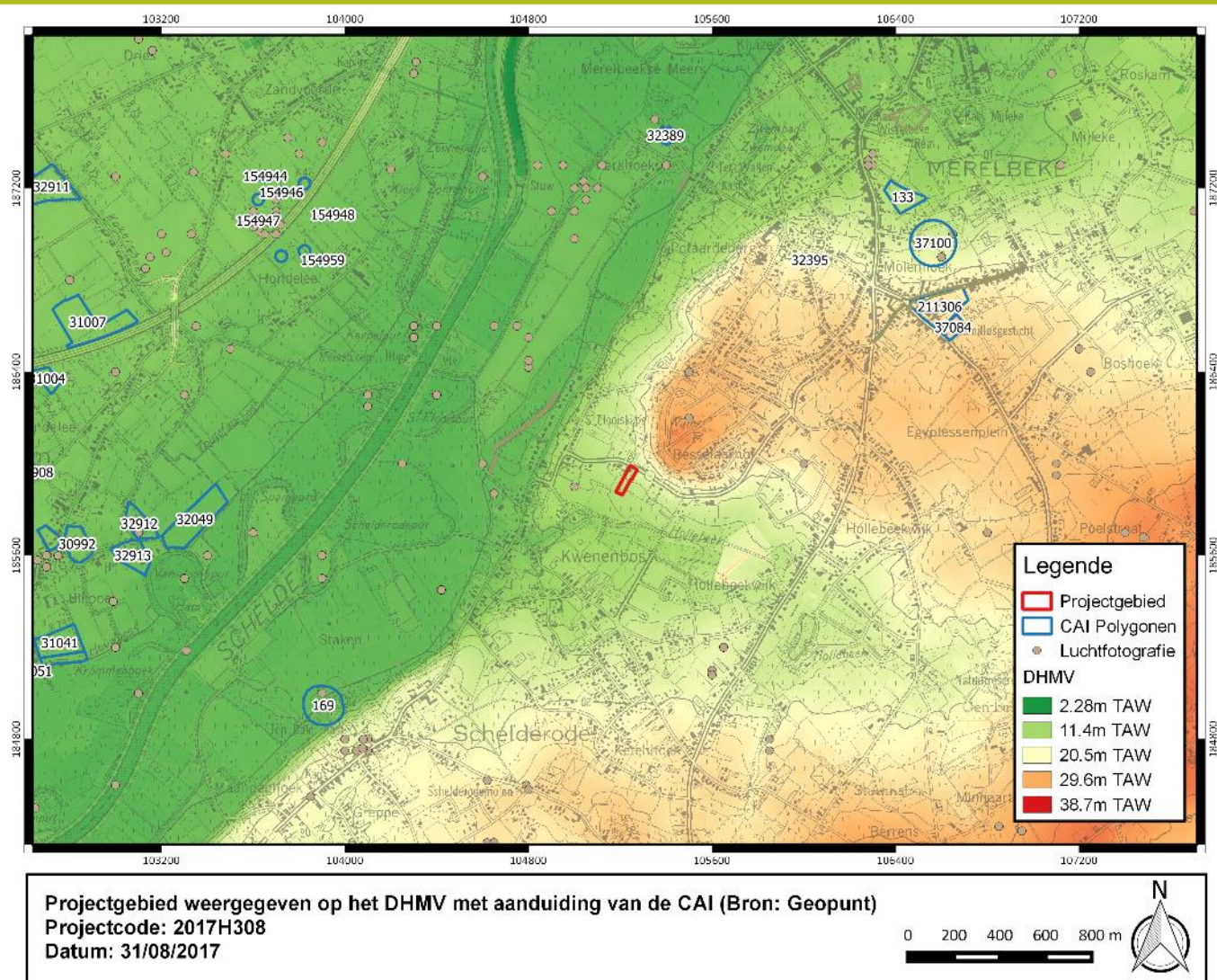
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Op of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. Het merendeel van de gekende vindplaatsen is gelegen aan de overzijde van de Schelde. Deze gekende waarden bestaan in hoofdzaak uit enerzijds materiaal gerecupereerd in het kader van veldprospecties en anderzijds circulaire grafmonumenten uit de bronstijd, gekend door luchtfotografische prospectie. Een andere cluster is waar te nemen op de top van de noordoostelijk gelegen zandrug, tegen het centrum van Merelbeke. Meest relevant van deze waarden betreft een opgraving uit 2000-2001 in het centrum van Merelbeke o.l.v. W. Declercq (CAI 37084). Hierbij werden bewoningssporen uit de Romeinse periode en vroege middeleeuwen aangesneden (o.a. een weg), evenals funeraire sporen uit de vroege middeleeuwen. Ook werden resten van defensieve structuren uit beide wereldoorlogen geregistreerd. Aansluitend werd in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het aangrenzende terrein o.l.v. J. Hoorne (CAI 211306) waarbij een verder restant van de weg uit de vroege middeleeuwen aangesneden die met de opgraving uit 2000-2001 reeds was waargenomen. Daarnaast werden ook sporen uit de middeleeuwen en post-middeleeuwse periode geregistreerd.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
133	Mechanische prospectie (2001); NK: 15 meter Nieuwe tijd: opgevulde grachten van postmiddeleeuws tot subrecente datum Bron: De Clercq W., 2002: Merelbeke. Archeologisch sonderingsonderzoek voorafgaand aan de bouw van het cultureel centrum, in Jaarverslag van de Provincie Oost-Vlaanderen 2001, p. 158.
169	Boring; NK: 15 meter ; Late middeleeuwen: motte - een overvloed aan bouwpuin in het mottelichaam en de bovenste vulling van de walgracht; Neerhof = 'Hof ten Dale'; De rechte trekking van de Melsenbeek dwars door het vroegere mottelichaam gebeurde na het midden van de 19de eeuw

CAI nummer	Omschrijving
	Bron: LACHAERT P.-J. 1998: De landschapsgeschiedenis van Schelderode. Ruimtelijke ordening en organisatie van het cultuurlandschap (12de-18de eeuw), Universiteit Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling Geschiedenis.
30992	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter; 17 ^{de} eeuw: site met walgracht Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
31007	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter Steentijd: fragment van een gepolijste bijl (1), afslagen (2) Nieuwe tijd: aardewerk - bouwmetaal Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
31041	Veldprospectie (1985); NK: 150 meter Romeinse tijd: aardewerk Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
32049	Veldprospectie (1985); NK: 15 meter Romeinse tijd: aardewerk Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
32389	Opgraving (1986); Controle van werken (2000); NK: 150 meter Romeinse tijd: enkele scherven uit de laag onder de kerk Karolingische periode: enkele scherven uit de laag onder de kerk Volle middeleeuwen: kerk en vlakgraf Bron: BAUTERS L. en H. MESTDAGH 2001: Merelbeke-Kerkhoek: herwaardering van een archeologische site, in Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2000, p. 62-65.
32395	Onbepaald; NK: 250 meter Steentijd: gepolijst bijl Bron: Wollaert D. & Balthau E. 1985, Merelbeke (O.-VI.), in: Archeologie 1985/2, p 103
32912	Veldprospectie (1986); NK: 15 meter 17 ^{de} eeuw: alleenstaande site met walgracht

CAI nummer	Omschrijving
	Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
32913	Veldprospectie (1986); NK: 15 meter Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht Bron: Tielemans P., 1986, Archeologisch onderzoek in de gemeente Zevegem: prospectie- analyse - synthese, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
37084	Opgraving (2000, 2001); NK: 150 meter Late IJzertijd: 2 kuultjes met aardewerk Romeinse tijd: waterput - Onmiddellijk ten noorden van het grafveld. Ronde werkput 5m diep en doorsnede van 6m. Waterput zelf was grotendeels uitgebroken, maar de vele resten van Doornikse kalksteen en Balegemse kalkzandsteen wijzen op de aanwezigheid van een stenen mantel (stenen vertonen overvloedige resten van typische Romeinse Kalkmortel). Vulling: nauwelijks dateerbare scherfjes en metalen objecten. In bovenste vulling vroegmiddeleeuws aardewerk en een ijzeren pijlpunt. Vermoedelijk betreft het hier een uitgebroken Romeinse waterput, opgebouwd uit recuperatiemateriaal van een nabijgelegen Romeinse steenbouwsite. Vroege middeleeuwen: greppelconfiguratie - parallel aan weg werd een greppelstructuur (enclosure) aangetroffen die aan beide zijden spits toeloopt. Aan noordzijde werd een soort ingang 'en chicane' uitgewerkt naar weg toe. In greppelstructuur staken her en der palen en vooral in en rond zuidelijke deel bevonden zich zware paalkuilen. Ook in ruimtes tussen greppels waren paalsporen zichtbaar. Merovingische periode: Grafveld, parallelle ordening van de graven (meer dan 120) langs de weg - oost-westoriëntatie - weinig grafgraven: strategisch oudste graf (7de eeuwse vrouwengraf) had bijgraven, maar de cluster errond geen enkel. Christelijk karakter? - het westelijke deel van de necropool stamt uit Karolingische periode, want in aanlegkuilen kwam typisch Karolingisch aardewerk te voorschijn. - Holle weg: een ca 5m brede strook van parallelle karsporen met noord-zuidverloop en aan beide zijden telkens 1 flankerend grachtje. Het oppervlak werd met tegula-fragmenten, Doornikse Kalksteen en dierenbotten gestabiliseerd. Uit stratigrafie blijkt dat dit proces niet éénmalig was, maar zich herhaalde. Weg raakte in onbruik in 10de eeuw. Karolingische periode: nederzetting - cluster paalgaten die behoren aan zeker 2 éénschepige houten constructies (werden door een gracht geflankeerd), 5 hutkommen (4 rechthoekige en 1 ronde), kleine éénschepige houtbouw met centraal erin een pottenbakkersoven (vol misbaksels) WO I of WO II: loopgracht: kronkelend spoor doorsnijdt het terrein. Bron: DE CLERCQ W. , J. DESCHIETER en G. DE MULDER 2004: Merelbeke. Caritas: archeologisch noodonderzoek op de vroeg- en volmiddeleeuwse begraafplaats en nederzetting in 2003, in Monumentenzorg en Cutuurpatrimonium, Jaarverslag van de Provincie Oost-Vlaanderen 2003, p. 142-145.

CAI nummer	Omschrijving
37100	Opgraving (2000); NK: 150 meter Neolithicum: - enkele werktuigen in vuursteen, o.a. een schrabber en een kling Midden-Romeinse tijd: nederzetting - minstens 7 houten gebouwen en perceelsgrachten - terra nigra-fragmenten, handgemaakt aardewerk Bron: Deschietter J., De Clercq W. & Mortier S., 2001. Merelbeke-Dijsegem. Een Romeinse vindplaats op de schop. In: De Kegel A., e.a., Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2000, p. 216-217.
154944	Luchtfotografie (1992) NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur Bron: Bourgeois J. e.a. 1999, Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks, nr. 7.
154945	Luchtfotografie (1992) NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur Bron: Bourgeois J. e.a. 1999, Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks, nr. 7.
154947	Luchtfotografie (1992) NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur Bron: Bourgeois J. e.a. 1999, Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks, nr. 7.
154948	Luchtfotografie (1992) NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur Bron: Bourgeois J. e.a. 1999, Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks, nr. 7.
154959	Luchtfotografie (1992) NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur Bron: Bourgeois J. e.a. 1999, Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. Archeologische Inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks, nr. 7.
211306	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Onbepaald: enkele paalsporen of kleine kuilen

CAI nummer	Omschrijving
	Middeleeuwen: over het terrein verspreide sporen - plaatselijke concentraties van sporen (greppels, kuilen, paalkuilen). Eén van de sporen is een mogelijke hutkom. Karolingische periode (10de eeuw): weg - Het spoor ligt in het verlengde van een wegtracé dat is aangetroffen op de site van Merelbeke- Caritas. Vermoedelijk gaat het om dezelfde structuur. Aardewerk is te dateren in de late vroege middeleeuwen. Nieuwe tijd: restanten van wegtracés. Mogelijk te relateren aan de wegtracés zichtbaar op historische kaarten. 19de eeuw: Resten van het afgebroken klooster. Bron: Hoorne J., Heynssens N. 2015: Merelbeke- Poelstraat. archeologisch vooronderzoek- november en december 2015, DL&H-rapport 27, Adegem.

1.4 Synthese

De opdrachtgever plant de constructie van een nieuw pompstation aan de Bergbosstraat te Merelbeke. Het terrein is ca. 4200m² groot en is momenteel in gebruik als weide en akkerland. De geplande ingreep bereikt een diepte van ca. 4m onder het huidige maaiveld ter hoogte van het pompstation en 0,5m waar een verharding in klinkers wordt aangelegd. De werkzaamheden beslaan een gecombineerde oppervlakte van ongeveer 1300m².

Landschappelijk gezien is het plangebied gelegen in de zandleemstreek. Het plangebied is gelegen net ten zuidwesten van de zandrug waar het dorpscentrum van Merelbeke zich heeft ontwikkeld. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer bestaand uit een zuiver laat-Pleistoceen eolisch dek. Het sediment bestaat, volgens de bodemkaart, uit droog (lemig) zand. Dit gegeven impliceert een relatief éénduidige archeologische situatie waar eventueel aanwezige resten zichtbaar zijn onder de teelaarde. De kans bestaat dat, gelet de topografische situatie, er zich op het plangebied enig colluvium heeft afgezet. Vermoedelijk moet de echte accumulatie van afgespoeld bodemmateriaal verder naar het westen en zuiden gezocht worden.

Historische en cartografische bronnen geven het beeld van een rurale regio. Op de kaart van Ferraris staat het terrein ingekleurd als akker. Tot op heden wordt het terrein (ten dele) bewerkt. Op of in de onmiddellijke omgeving van het plangebied zijn geen archeologische waarden gekend. Het merendeel van de gekende vindplaatsen is gelegen aan de overzijde van de Schelde. Deze gekende waarden bestaan in hoofdzaak uit enerzijds materiaal gerecupereerd in het kader van veldprospecties en anderzijds circulaire grafmonumenten uit de bronstijd, gekend door luchtfotografische prospectie. Een andere cluster is waar te nemen op de top van de noordoostelijk gelegen zandrug, tegen het centrum van Merelbeke. Meest relevant van deze waarden betreft een opgraving uit 2000-2001 in het centrum van Merelbeke o.l.v. W. Declercq (CAI 37084). Hierbij werden bewoningssporen uit de Romeinse periode en vroege middeleeuwen aangesneden (o.a. een weg), evenals funeraire sporen uit de vroege middeleeuwen. Ook werden resten van defensieve structuren uit beide wereldoorlogen geregistreerd. Aansluitend werd in 2015 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het aangrenzend terrein o.l.v. J. Hoorne (CAI 211306) waarbij een restant van de weg uit de vroege middeleeuwen aangesneden werd die met de opgraving uit 2000-2001 reeds was waargenomen. Daarnaast werden ook sporen uit de middeleeuwen en post-middeleeuwse periode geregistreerd.

Op basis van de landschappelijke gegevens, evenals de gekende waarden in de regio kan een aanzienlijk archeologisch potentieel afgeleid worden ten aanzien van de ruime omgeving van het plangebied. De verwachting bestaat uit klassieke sporenarcheologie waarbij eventueel aanwezige resten zichtbaar zijn onder de bouwvoor. De geplande ingrepen bedreigen echter een dermate beperkte oppervlakte dat verder archeologisch onderzoek als weinig zinvol wordt beschouwd.

1.4.1.1 Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Het bureauonderzoek heeft geen argumenten aangebracht waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van ondergronds erfgoed. Het verwachtingspatroon bestaat uit klassieke sporenarcheologie waarbij eventueel aanwezige resten zichtbaar zijn onder de bouwvoor en/of een pakket colluvium.

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	2017H308
Onderwerp	Bergbosstraat Merelbeke
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	3
Type plan	Afbeelding
Onderwerp plan	Inplantingsplan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	4
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	5
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Bodemkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosie
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	10
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017

Plannummer	13
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Villaretkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1745-1748

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferrariskaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	17
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	18
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	20
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	22
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	31/08/2017